

**Narkotikahund som et
forebyggende tiltak ved
offentlige skoler
- Et brudd på
menneskerettigheter?**

Juridisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2019

Kand.nr: 261

Antall ord: 6558

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
<i>1.1 Problemstilling og avgrensning</i>	3
<i>1.2 Juridisk metode</i>	3
2. Narkotika	4
3. Politiets narkotikahund	5
<i>3.1 Narkotikahundens arbeidsmetoder ved søk</i>	6
4. Forebyggende arbeid	7
<i>4.1 Bakgrunnen for politiets forebyggende arbeid på skoler</i>	7
<i>4.2 Politiets forebyggende arbeid på skoler i dag</i>	8
5. Menneskerettigheter	8
<i>5.1 Interesseavveiningen i rettspraksis</i>	10
<i>5.2 Den undersøktes fysiske integritet</i>	11
<i>5.3 Den undersøktes psykiske integritet</i>	11
<i>5.4 Politiets metode i tilknytning til den fysiske og psykiske integritet</i>	12
<i>5.5 Den forebyggende effekten ved politiets bruk av narkotikahund</i>	12
6. Legalitetsprinsippet	13
<i>6.1 Politiets alminnelige handlefrihet</i>	14
<i>6.2 Inngrep etter straffeprosessloven</i>	15
7. Grunn til kritikk mot å bruke narkotikahund på skolen?	16
8. Samtykke – en reel mulighet til å velge selv?	17
9. Tjenestehund utenfor politiet	18
10. Avslutning	19
11. Litteraturliste	21

1. Innledning

Mitt valg av tema for bacheloroppgave springer ut fra en forebyggende narkotikaaksjon med narkotikahund, som jeg var med på i løpet av mitt praksisår. En videregående skole hadde utfordringer med at elever solgte marihuana i skoletiden. Salget foregikk på en møteplass rett ved skolen. Både skolen og andre elever hadde meldt fra til politiet om situasjonen. I etterretningsarbeidet som ble gjort i samarbeid med skolen, ble det klargjort at det var flere som drev med salg og bruk av marihuana. Under narkotikaaksjonen markerte narkotikahunden på tre elever på den nevnte møteplassen. Elevene ble siktet for besittelse av narkotika. Det ble ikke foretatt narkotikaaksjon på skolens områder.

I etterkant av aksjonen var jeg i tvil om dette var forebyggende arbeid eller etterforskning rettet mot enkeltpersoner basert på innhentet informasjon. Hvor går grensen mellom forebygging og etterforskning? Hvorfor undersøkte vi ikke skolens områder med narkotikahunden med viten om at salg og bruk av marihuana var et problem? Jeg fikk ikke et tydelig svar av tjenestepersonene jeg spurte. Narkotikahunden er utvilsomt et viktig redskap i kampen for å forebygge narkotikakriminalitet. Jeg ønsker derfor å se nærmere på denne problemstillingen, med utgangspunkt i hvordan dette redskapet kan benyttes i kampen mot å forebygge narkotikakriminalitet på skoler.

1.1 Problemstilling og avgrensning

Bruk av narkotikahund i forebyggende arbeid mot narkotikakriminalitet ved ungdom- og videregående skoler er ett av flere ulike tiltak politiet kan anvende. Hovedtema i denne oppgaven er om politiet kan bruke narkotikahund til å undersøke skolens områder i det forebyggende arbeidet.

I denne oppgaven vil jeg ta for meg politiets bruk av narkotikahund på ungdoms- og videregående skoler ved å se på relevante juridiske problemstillinger. Jeg skal se nærmere på hva som hjemler politiets innsats ved bruk av narkotikahund, som et forebyggende tiltak mot narkotika på videregående skoler. Et sentralt spørsmål er om skoleaksjonene bryter med de grunnleggende menneskerettighetene. Videre skal jeg ta for meg om skolesøk med narkotikahund avhenger av elevens samtykke og hvilken betydning dette har i et juridisk aspekt.

1.2 Juridisk metode

Bruk av politiets narkotikahund er ikke direkte regulert i forskrift eller lov. Det har vært få uttalelser fra lovgiver om bruken av narkotikahund og det er mangel på rettspraksis på

området. Det fremkommer ikke gjennom lovforarbeider hvordan lovgiver stiller seg til problematikken.

Utgangspunktet mitt vil derfor være sentrale og relevante lover som omhandler rettssikkerheten til enkeltpersoner samt menneskerettighetene. For å kartlegge den gjeldende rett har jeg brukt lovforarbeider, rettspraksis, juridisk litteratur, uttalelser fra politimetodeutvalget og Riksadvokaten. Jeg har også valgt å trekke inn uttalelser fra jurister som har uttalt seg om temaet, tatt i betraktning at rettskildeverdien vil være lav. Med dette rettskildegrunnlaget som utgangspunkt har jeg forsøkt å se nærmere på hva politiet har kompetanse til å benytte narkotikahundene til, og hva de ikke kan anvende dem til, i det forebyggende arbeidet på ungdom- og videregående skoler.

Som en rød tråd gjennom teksten benytter jeg begreper som narkotika, narkotikahund og forebyggende arbeid. Begrepene underbygger problemstillingen og utdypes i det følgende.

2. Narkotika

De narkotiske stoffene som er regulert av narkotikalovgivningen, finner vi narkotikaforskriften.¹ Straffeloven² og legemiddeloven³ regulerer befatning med narkotika. Straffelovens § 231 regulerer narkotikaovertrедelser som tilvirkning, innføring, utføring, ervervelse, oppbevaring, sending og overdragelse. Legemiddeloven § 22 regulerer besittelse og bruk av narkotika.

I 2017 var det totalt 318 617 anmeldelser. 33 585 av anmeldelsene var rapporterte narkotikalovbrudd. Dette er en nedgang fra 2016 hvor det forelå 36 184 anmeldte narkotikalovbrudd.⁴

NOVA sin Ungdata-rapport fra 2017 viser at 3 % av ungdommer på ungdomstrinnet har prøvd hasj eller marihuana i løpet av det siste året. Overgangen fra 10. trinn på ungdomsskolen til Vg1 viser en økning på 6 % blant guttene og 3 % blant jentene. Det er imidlertid en større økning til ungdommene på Vg3. Av jentene så har 13 % prøvd hasj eller marihuana, mens 23 prosent av guttene har forsøkt det siste året. Omfanget av hasjrøyking blant gutter på videregående skole har økt fra 13 % i 2015 til 16 % i 2017.⁵ Ved å ta

---

¹ Forskrift 14. februar 2013 om narkotika (narkotikaforskriften)

² Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)

³ Lov 4. desember 1992 nr. 132 om legemidler m.v. (legemiddeloven).

⁴ Se Statistisk sentralbyrå, Anmeldte lovbrudd, 2017, <https://www.ssb.no/lovbrudda>

⁵ NOVA (2017) s. 100-101

utgangspunkt i tidligere narkotikaaksjoner som har blitt gjennomført på videregående skoler, kan man se at skoler er arenaer for salg og bruk av cannabis. ⁶

Ved bruk av narkotikahund kan politiet gjennom undersøkelser på skolen avdekke aktuelle personer samt forebygge salg og bruk av narkotika. I tidlig fase vil politiet kunne forebygge og hjelpe de aktuelle ungdommene. Bruk av narkotikahund på skolen må vurderes konkret i henhold til hvert enkelt søk. Intensjonen bak søkene er opp til tjenestepersonene, eventuelt tjenestedet. Intensjonen kan for eksempel være forbyggende arbeid eller arbeid for å søke etter straffbare handlinger som kan forfølges i straffesakssporet. Jeg vil senere i oppgaven ta for meg ulikt lovverk som vil kunne være med på å regulere bruk av narkotikahund på skoler.

3. Politiets narkotikahund

Politiets narkotikahunder må godkjennes før de kan benyttes operativt. Hunden må, sammen med fører, gjennom utdanning og godkjenningsprogram for politiets hundetjeneste. ⁷ Der må de bestå godkjenningsprøver som skal sikre at både fører og hund opprettholder det nivået som forventes i politiet. De blir trent for å kunne identifisere ulike narkotiske stoffer, i tråd med utdanningsprogrammet til Politihøgskolen.

En hundefører, sammen med hunden, er gjerne kalt en ekvipasje. Alle hunder er unike og har følgelig både sterke og svake sider. Det er derfor hundeførerens jobb å kjenne hunden sin tilstrekkelig godt, slik at treningen tilrettelegges best mulig. Ifølge Knut Larsen, politioverbetjent og fagansvarlig for sporhundene ved Oslo politidistrikt, må hundene få betydelig erfaring for å bli gode politihunder. Det er dermed viktig å lære hundene spesifikke lukter, slik at de ikke blir distraheret ved søk. Det er viktig å opprettholde trening på de ulike duftene. ⁸

Erfaringsgrunnlaget til ekvipasjen er et viktig element. Hundeføreren skal kjenne hunden sin, som videre vil være med på å påvirke de taktiske valgene som blir foretatt under et søk. Dersom hunden er glad i mennesker og gjerne vil bevege seg i retning dem, gir det grunnlag for videre arbeid i treningen. Hundefører vil kunne bruke ulik mengde narkotika i treningen, for å se hvor god hunden er til å fange luktbilde. Vær- og vindforhold kan spille inn på hundens luktbilde og narkotikalukten kan bære langt dersom det er mye vind. Hunden vil bli flinkere desto mer erfaring den får, også i tilknytning til hvordan den vil identifisere et

---

⁶ Se <https://www.nrk.no/hordaland/narkoaksjon-mot-skoler-i-bergen-1.11549306>

⁷ Godkjenningsprogrammet til PHS for narkotikahunder

⁸ Se <https://www.hunden.no/nyheter/vis/8582/redirected>

luktbilde og følge sporet. En hundefører vil forstå når hunden har fanget opp sporet. Videre må hundeføreren gjøre sitt ytterste for at hunden skal utføre søket på best egnet måte.

3.1 Narkotikahundens arbeidsmetoder ved søk

Det er nødvendig å se nærmere på fremgangsmåtene for søk med narkotikahund, særlig i tilknytning til hvordan søket skal bedømmes ut ifra det rettslige grunnlaget for søk på skoler.⁹ Kai Spurkland har i sin *Utredning om narkotikahund (2012)* tatt utgangspunkt i å kategorisere søkene som vil være mest relevant for vanlig bruk av narkotikahund. Jeg har valgt å benytte disse begrepene.

Patruljegang i åpent område tilsier at hunden selv søker i luftstrømmen. Hundefører styrer ikke hunden mot en person eller objekt. Ekvipasjen beveger seg ut ifra hvor det er naturlig for dem å gå. Dette vil ofte være på åpne områder som eksempelvis idrettsanlegg, gater og togstasjoner.

Patruljegang på begrenset område vil si at hunden søker i områder som eksempelvis bussholdeplasser og mindre lokaler. Denne typen søk bruker som regel å skje uten fysisk kontakt mellom hund og hundefører. Hundefører kan føre hunden slik at den holder seg i området der søket skal foregå.

Personsök vil ofte innebære fysisk kontakt med hunden ettersom søket er målrettet mot en eller flere utvalgte personer. Pålegg om at vedkommende må holde seg i ro, vil som regel være nødvendig. Fysisk makt kan også oppstå under hundens søk på personer.

Jeg har nå belyst hvordan en hundefører i praksis kan arbeide med narkotikahund. Ethvert søk utgår fra en vurdering om hvordan søket skal foretas mest effektivt. Det er samtidig viktig å være klar over hvor det ikke skal søkes, ettersom det i noen tilfeller kan gå over til personransaking av en forbipasserende person.¹⁰ Personsök vil være særlig inngripende i en persons handlefrihet samt private sfære og vil anses som personransaking, jf. straffeprosessloven § 195, 1. ledd. Formålet med slik ransakelse vil være å søke etter narkotika, som kan brukes som bevis i straffesak, jf. straffeprosessloven § 226. Handlingen blir dermed å anse som etterforskning.¹¹ Følgelig skal ikke personsök brukes i forebyggende politiarbeid. Disse prinsippene gjelder også overfor skoleelever og lovkravet i tilknytning til

---

⁹ Kai Spurkland, *Utredning om narkotikahund*, Oslo 2012 s. 13

¹⁰ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven).

¹¹ Jf. Straffeprosessloven § 224

legalitetsprinsippet vil tre i kraft (se punkt 4). Viktigheten av forebyggende arbeid på skoler blir drøftet i det følgende.

4. Forebyggende arbeid

Det fremkommer av lovforarbeidene til politiloven at «forebyggelse av kriminalitet er en av politiets hovedoppgaver. Så vel synliggjøring av politiet som forfølgning av straffbare forhold virker forebyggende. En annen viktig del av politiets forebyggende arbeid består i å drive holdningsskapende arbeid i nærmiljøene. Departementet vil særlig fremheve betydningen av at politiet har nær kontakt med barn og ungdom, bl.a. gjennom besøk på skoler og i ungdomsklubber og foreninger.»¹² Politiloven § 1, 2. ledd regulerer at «forebyggende» arbeid er en av tre sentrale måter politiet skal arbeide på. Det forebyggende arbeidet er uttrykkelig nevnt som en av politiets mangfoldige oppgaver i politiloven § 2, nr. 2.¹³ I politiinstruksen § 2-1, 2. ledd heter det at «i ethvert tilfelle gjør politiet best nytte for seg hvis det på forhånd lykkes i å forebygge eller avverge lovbrudd eller ordensforstyrrelser».¹⁴

Etter bestemmelsene er det klart at det forebyggende arbeidet har som mål å øke befolkningens «rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd», jf. politiloven § 1, 2. ledd. Forebyggende arbeid kan derfor øke befolkningens trygghet og tillitt til politiet. Det kan tolkes ut ifra bestemmelsene at forebyggende arbeid er en av politiets klart viktigste oppgaver. Dette gjenspeiles i at det forebyggende politiarbeidet blir høyt prioritert, hvilket ble synliggjort da et av Riksadvokatens hovedmål for 2018 var styrket forebygging.¹⁵

4.1 Bakgrunnen for politiets forebyggende arbeid på skoler

Det fremkommer av politiinstruksen § 15-1 at politiet skal samarbeide med andre offentlige myndigheter, og at en særlig viktig oppgave er å «innlede et nært samarbeid med skole- og sosialmyndighetene». I lys av at forebyggende arbeid er en av politiets viktigste oppgaver, er politiet følgelig pliktig til å samarbeide med skoler for å forebygge kriminalitet, jf. politiloven § 2, nr. 2 jf. politiinstruksen § 15-1. «Tverrfaglig samarbeid, respekt for og det å ta hensyn til andre profesjoners kunnskap er derfor avgjørende for at politiarbeidet blir kunnskapsbasert (Finstad 2000:22)»¹⁶. Ved at politiet har et tett samarbeid med skolene, kan dette arbeidet bidra til å styrke en kunnskapsbasert arbeidsmetode.

---

¹² Ot.prp.nr.22 (1994-1995)

¹³ Lov 4. august 1995, nr. 53 om politiet (politiloven)

¹⁴ Alminnelig 22. juni 1990 tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen)

¹⁵ Riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv, 2018, s. 2

¹⁶ NOU:2009: 12 s. 185

Etter opplæringsloven § 9 A-2 har «alle elever [...] rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring». ¹⁷ Etter ordlyden må bruk og omsetning av narkotika på skolen anses å være i strid med bestemmelsen. Skolen har en plikt overfor elevene til å sikre dem et godt miljø og kan få hjelp av politiet til gjennomførelsen av dette. Politiet har følgelig et rettslig grunnlag for å kunne jobbe forebyggende på skoler. I all hovedsak er det dette som danner grunnlaget for at politiet kan arbeide med forebyggende tiltak mot narkotika på skoler. Det er imidlertid ikke direkte regulert hvordan arbeidet skal gjennomføres.

4.2 Politiets forebyggende arbeid på skoler i dag

Under samarbeidet mellom aktørene som arbeider for å forebygge narkotika på skoler, brukes det gjerne en avtale mellom fylkeskommunen og politiet. ¹⁸ Samarbeidet bygger på opplæringslova § 9 A-1 og politiinstruksen § 15-1. Jeg har imidlertid bevisst valgt å benytte § 9 A-2 ellers i oppgaven, ettersom det er denne bestemmelsen som i dag tilsvarer innholdet som avtalen bygger på. Ved oppstart av semesteret utdeles et informasjonsskriv, hvor avtalen mellom skolen, fylkeskommunen og politiet fremkommer. Etter skrivet skal narkotikahunden kun brukes til søk på skolens fellesområder. Politiet skal tilkjenne at et søk med narkotikahund vil bli gjennomført. Elevene har på dette tidspunkt et valg om å bli eller dra fra stedet uten konsekvenser. I skrivet fremkommer også fremgangsmåten for søket samt hva som vil skje dersom narkotikahunden markerer ¹⁹ på en elev. Spørsmålet er om politiets praksis på skoler bryter med menneskerettighetene.

5. Menneskerettigheter

Den europeiske menneskerettskonvensjonen trådte i kraft i 1953 ²⁰, da den ble vedtatt av Europarådet. Gjennom menneskerettsloven har rettighetene i EMK blitt inkorporert i norsk lovgivning. ²¹

Ved motstrid skal menneskerettighetene gå foran annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. EMK artikkel 8 er særlig aktuelt for tilfellet med politiets arbeid med elever. Bestemmelsen regulerer at alle har rett til respekt for sitt privatliv, jf. EMK art. 8 nr. 1. I art. 8 nr. 2 fremkommer det at offentlige myndigheter ikke kan gripe inn i rettigheten til privatliv med mindre det er i «samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn [...] for å

---

¹⁷ Lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæring (opplæringslova)

¹⁸ Se vedlegg 1

¹⁹ Å markere betyr at hunden gir signaler til hundefører at den har funnet narkotika

²⁰ Den europeiske menneskerettskonvensjonen 4. november 1950 (menneskerettsloven)

²¹ Lov 21. mai 1999 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (EMK)

forebygge uorden eller kriminalitet [...] eller for å beskytte andres rettigheter og friheter». FNs barnekonvensjon artikkel 16 er også relevant. Etter artikkelen skal «barnet [...] ikke utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv». ²² Konvensjonen gjelder barn under 18 år, jf. artikkel 1. Den omfatter følgelig mange av Norges skoleelever i grunnskole og videregående opplæring.

I lys av den internasjonale lovgivningen kan vi se et problem ved politiets bruk av narkotikahund på skolen. Praksisen er ikke direkte lovregulert, noe som strider med EMK art. 8 nr. 2. Spørsmålet blir om denne type praksis krever en lovhjemmel i forebyggende øyemed. Svaret er svært komplisert, noe som tydeliggjøres i den juridiske diskusjonen angående temaet. Etter EMK art. 1 forpliktes myndighetene til å respektere menneskerettighetene og samtidig unngå tiltak som kan krenke enkeltindividets rettigheter. Ordlyden av «skal sikre» i art. 1 tilsier at myndighetene plikter å utforme tiltak, som har til formål å sikre at borgerne ikke skal få sine rettigheter etter konvensjonen krenket. Dette omtales som beskyttelsesplikten eller den aktive handleplikten. I dette tilfellet må det foretas en vurdering av enkeltindividets eller fellesskapets interesser. ²³

Etter EMK art. 8 nr. 2 foretas en interesseavveining der retten til privatliv veies opp mot den aktive hjelpeplikten. Inngrep av offentlig myndighet må som nevnt være «nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til [...] offentlig trygghet [...], for å forebygge [...] kriminalitet, for å beskytte helse [...] eller for å beskytte andres rettigheter», jf. art. 8, nr. 2. Forebyggende politiarbeid mot narkotika på skolene kan anses nødvendig av hensyn til offentlig trygghet, for å forebygge kriminalitet samt å beskytte elevers helse. Rettsgrunnlaget for dette er politiinstruksens § 15-1 samt opplæringslova § 9 A-2.

Etter dagens praksis med politihund (punkt 4.2) er det lite som tilsier at utførelsen av det forebyggende arbeidet på skoler bryter med EMK. Særlig når forholdet mellom sikring av elevers rett til et helsefremmende skolemiljø og politiets plikt til å forebygge kriminalitet, blir hensyntatt i vurderingen av belastningen elever kan bli utsatt for ved narkotikasøk med hund på skoler (punkt 5.5).

---

²² FNs 20. november 1989 barnekonvensjon, ratifisert av Norge 8. januar 1991

²³ Tor Ehlers Bertelsen, EMK – Kommentarer til bestemmelsene om individets rettigheter og friheter, Oslo 2011 s. 37-40 og 267-278

5.1 Interesseavveiningen i rettspraksis

Det påfølgende spørsmålet er hvordan den nevnte interesseavveiningen blir fulgt opp i rettspraksis. EMD-dommen *Stjerna mot Finland* (Appl. no. 18131/91) avsnitt 38 uttaler følgende om hvor skillet går mellom den passive unnlattelsesplikten og den aktive hjelpeplikten;

“The boundaries between the State's positive and negative obligations under Article 8 (art. 8) do not lend themselves to precise definition. The applicable principles are nonetheless similar. In both contexts regard must be had to the fair balance that has to be struck between the competing interests of the individual and of the community as a whole.”

Skillet mellom den aktive beskyttelsesplikten og den passive unnlattelsesplikten ble også tatt stilling til i høyesterettsdommen Rt. 2013 s. 588. Staten ble dømt for å ikke ha oppfylt sitt ansvar etter EMK art. 8. En kvinnes livskvalitet ble vesentlig forringet da hun ble utsatt for en langvarig, truende og skremmende forfølgelse. Påtalemyndigheten og politiet hadde ikke gjort tilstrekkelig arbeid for å forhindre at hun ble utsatt for dette. Overordnet er det staten som skal gi fornærmede en effektiv rettsbeskyttelse. Det er lagt føringer i dommen på hva slags hensyn som skal vurderes;²⁴

«Spørsmålet i saken er om staten har gitt NN tilstrekkelig beskyttelse mot A, jf. statens plikt til å sikre enhver person under dens jurisdiksjon de rettigheter og friheter som er nevnt i konvensjonen, jf. artikkel 1. Dette er ikke en resultatforpliktelse, i den forstand at staten må hindre enhver krenkelse. Temaet er om man i rimelig grad har iverksatt adekvate beskyttelsestiltak. Kravene må være realistiske og forholdsmessige» (avsnitt 13).

Rettsbeskyttelse er rettslig forankret av både EMD og Høyesterett. Dagens praksis ved bruk av narkotikahund på skoler kan følgelig sies å være i tråd med EMK. Det kreves en interesseavveining mellom elevenes rett til et godt skolemiljø som fremmer helsen og politiets plikt til å iverksette tiltak, samt den påkjennelsen som elevene utsettes for ved søk på skolen med narkotikahund. Jeg skal i det følgende se nærmere på om søk med narkotikahund krenker elevenes integritet.

---

²⁴ <https://www.aftenposten.no/norge/i/qL1pL/Staten-domt---kvinne-fikk-ikke-nok-beskyttelse-mot-voldsmann>

5.2 Den undersøktes fysiske integritet

Vern av fysisk integritet betyr i denne sammenheng vern mot alle typer inngrep overfor noens fysiske legeme, herunder vern mot smerte, ubehag, skader eller begrensninger i bevegelsesfriheten.²⁵ Vern av fysisk integritet kommer til uttrykk i flere bestemmelser i lovverket vårt, også i EMK. EMK art. 8 om retten til respekt for privatliv omfatter også krenkelse av den fysiske integriteten.²⁶ Det er flere typer inngrep politiet kan benytte som begrenser eller krenker den fysiske integriteten til den undersøkte. Særlig inngrep ved bruk av fysisk makt, ettersom dette hindrer vedkommendes frie bevegelse. Pålegg om at personen skal forholde seg på en bestemt måte eller bli stående på et bestemt sted, kan også fremstå tvingende. Slike handlinger krever hjemmel i lov og Politimetodeutvalget har fremhevet at det er en lav terskel før inngrep i den fysiske integritet utløser lovkravet.²⁷

5.3 Den undersøktes psykiske integritet

Psykisk integritet omfatter blant annet vern mot frykt og andre ubehagelige følelser, samt vern mot ulike former for uønsket eksponering eller oppmerksomhet.²⁸ Relevant i denne sammenheng er særlig vern mot handlinger og beslutninger som innebærer inngrep i private interesser, men som likevel ikke omfattes av den fysiske integriteten. Tilsvarende som for den fysiske integriteten vil EMK art. 8 om respekt for privatliv også gjelde for krenkelser av den psykiske integriteten.

Sannsynligvis vil en del elever oppleve nærkontakt med politiet som ubehagelig, ettersom kontakten kan indikere at vedkommende er mistenkt for noe straffbart.²⁹ Eleven kan føle et ubehag ved å tro at han er mistenkt, men også ved at utenforstående kan tro at han er mistenkt for en straffbar handling. Et inngrep i den psykiske integriteten krever hjemmel i formell lov, slik som ved krenkelse av den fysiske integriteten. Politimetodeutvalget har imidlertid fremhevet at privatlivets fred ikke har det samme vernet for den psykiske integritet som for den fysiske integritet. «Den alminnelige oppfatningen har vært at så lenge politiets framgangsmåte ikke har vært forbudt i lov, har den alminnelige handlefrihet vært ansett tilstrekkelig til å krenke den psykiske integritet».³⁰

---

²⁵ Kai Spurkland, Utredning om narkotikahund, Oslo 2012 s. 26

²⁶ Se nærmere NOU 2004:6 s. 36

²⁷ Se NOU 2004:6 s 43

²⁸ Kai Spurkland, Utredning om narkotikahund, Oslo 2012 s. 28

²⁹ Se NOU 2004:6 s. 93. Utvalget viser til at en promillekontroll kan krenke den psykiske integriteten

³⁰ Se NOU 2004:6 s. 43

5.4 Politiets metode i tilknytning til den fysiske og psykiske integritet

Felles for den fysiske og psykiske integritet er at det finnes rom for å krenke privatlivet i et demokratisk samfunn. Krenkelsen må imidlertid være nødvendig og hjemlet i lov, jf. eksempelvis EMK art. 8 nr. 2. Dette setter grenser for hva slags type søk som kan benyttes på skolene. Under punkt 3.1 nevnte jeg at dersom politiet skal arbeide forebyggende, så kunne ikke personsøk brukes. Søkemetodene patruljegang og områdesøk blir i denne sammenheng mer relevante. Ekvipasjen kan etter dette søke i fellesområder og ha kontroll på omgivelsene hunden søker i. Det vil være områder som anses som fellesområder, som likevel ikke kan bli gjennomført når elevene er tilstede. I visse tilfeller kan det tenkes at elevenes bevegelsesfrihet under søk med hund, i praksis blir innskrenket i så stor grad, at et påbud om at elevene må oppholde seg i området kan anses som inngrep i elevenes fysiske integritet, jf. EMK art. 8 nr. 1. Kravet om lovhjemmel vil da gjøre seg gjeldende, jf. art. 8 nr. 2.

Det er ikke utenkelig at enkelte elever vil føle seg mistenkeliggjort ved ekvipasjens tilstedeværelse, noe som kan være krenkende. Det kan også tenkes tilfeller der elever forlater stedet på bakgrunn av sitt religiøse syn. I slike situasjoner kan utenforstående tolke hendelsen slik at eleven forlater stedet på bakgrunn av at vedkommende vil skjule noe for politiet. Den utsatte kan i situasjonen føle seg mistenkeliggjort, noe som er krenkende for elevens psykiske integritet.

Ettersom den psykiske integritet under politiets inngripen ikke vernes på lik linje som den fysiske, må informasjonen som elevene får ved skolestart og særlig den forhåndsgitte informasjonen om det konkrete søket med hund, sies å ivareta hensynet til elevenes psykiske integritet.

5.5 Den forebyggende effekten ved politiets bruk av narkotikahund

En hund som er godkjent gjennom Politihøgskolens utdannings- og godkjenningsprogram vil på en effektiv måte avdekke mer narkotika enn politiet ellers ville hatt mulighet til.³¹ «Søk med narkotikahund avdekker oppbevart narkotika effektivt og skånsomt».³² Effektiviteten og skånsomheten kan sies å ta hensyn til den psykiske integriteten til elevene, jf. punkt 5.3.

Dersom politiet ransaker en enkeltperson uten hund, vil dette ofte ta noen minutter. Med narkotikahund kan politiet gjennomgå et helt klasserom fullt med elever på tilsvarende tid.³³ Narkotikahunden vil tidsmessig være lite belastende for elevene, særlig for de som ikke er i

---

³¹ Kai Spurkland, Utredning om narkotikahund, Oslo 2012 s. 39

³² Politiets bekjempelse av narkotikakriminalitet i perioden 2011 til 2015 s. 18

³³ Kai Spurkland, Utredning om narkotikahund, Oslo 2012 s. 43

befatning med narkotika. Dette vil være i tråd med den aktive hjelpeplikten sett mot unnlatesplikten i EMK art. 1 og art. 8. Politiet har en plikt til å jobbe aktivt mot å forebygge narkotika, samtidig som elevens rettssikkerhet blir ivaretatt.

En ønsket konsekvens for politiet og skolen er at det blir mindre attraktivt å oppbevare samt være i befatning med narkotiske stoffer på skolens områder. Narkotika som er blitt bortgjemt på skolen vil enklere bli oppdaget ved bruk av narkotikahund. Elevene vil følgelig kunne merke at risikoen for at narkotikaen oppdages øker og en sannsynlig følge er at de begrenser bruk, besittelse og oppbevaring av narkotika på skolens områder.

Hundens egenskap til å oppdage narkotika nøyaktig og effektivt er unik. Tilstedeværelse og undersøkelse på skoler kan vise elevene at politiet tar situasjonen med forebygging av narkotika på alvor. Så lenge elevenes privatliv blir ivaretatt, er det opp til politiet å benytte hjelpemidlene som bruker færrest ressurser og som samtidig er mest effektiv. I dette tilfelle kan narkotikahunden være et godt virkemiddel. Med dette som utgangspunkt skal jeg se nærmere på om bruken av narkotikahund på skoler er i strid med legalitetsprinsippet.

6. Legalitetsprinsippet

I 2015 ble legalitetsprinsippet lovfestet i Grunnloven § 113³⁴. Etter paragrafen kreves det hjemmel i lov for at styresmaktene skal kunne gripe inn ovenfor enkeltmennesket. Før 2015 var legalitetsprinsippet et ulovfestet krav om at myndighetene måtte ha hjemmel i lov for å gripe inn i borgernes rettsfære. Auglend m. fl.³⁵ skriver at de som er beskyttet av legalitetsprinsippet først og fremst er «*private borgere, deres fred, frihet, legemlige integritet, yringsfrihet og eiendomsrett*». Jeg skal nå ta for meg hvordan en undersøkelse med narkotikahund på skole står seg i tilknytning til legalitetsprinsippet.

Politiet må klart forholde seg til legalitetsprinsippet ettersom politiet er en del av statens utøvende makt samt at legalitetsprinsippet er en grunnleggende menneskerettighet. Skoleelever er på lik linje med alle andre borgere beskyttet av legalitetsprinsippet. En undersøkelse med bruk av narkotikahund på skoler kan betegnes enten som forebyggende eller ransakelse. Uansett kan undersøkelsen anses som et inngrep i hver enkelt elev sin frihet og fred. Etter opplæringsloven § 2-1³⁶ har elever som går på ungdomskoler både rett og plikt

---

³⁴ Kongeriket Noregs 17. mai 1814 Grunnlov (Grunnloven)

³⁵ Ragnar Auglend, Henry John Mæland & Knut Røsandhaug *Politirett* (2011) s. 399.

³⁶ Lov 17. juli 1998 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)

til å fullføre grunnskoleutdanning frem til de har fullført det tiende skoleåret. Bestemmelsen plikter dermed elevene å oppholde seg på skolen i tråd med undervisningen.

Auglend m. fl.³⁷ uttaler at kroppsransaking er et inngrep i den personlige fred. Samtidig betegnes ransakelsen også som «*aktiv, direkte mistankebasert og målrettet overvåkning*». En skoleundersøkelse med narkotikahund kan føre til en kroppsransakelse. Slik ransakelse reguleres i straffeprosessloven § 195. Selv om undersøkelsen ikke fører til kroppsransakelse, kan undersøkelsen, for elevene, likevel oppfattes som en mistankebasert handling fra politiets side. Særlig hvis elevene må sitte i klasserommet når narkotikahunden søker. Ved en slik praksis kan elevene anses å være anholdt etter politiloven § 7, 2. ledd, jf. 1. ledd, som er et polisiært inngrep.

I Rt. 2010 s. 610 (avsnitt 27) uttalte Høyesterett enstemmig: «Jeg tar utgangspunkt i at det i norsk rett gjelder et alminnelig krav om hjemmel eller rettsgrunnlag ikke bare for vedtak, men også for faktiske handlinger som kan sies å virke inngripende for enkeltpersoner [...]. Dette kravet springer ut av det alminnelige legalitetsprinsippet». Bruken av narkotikahund på skoler er ikke direkte regulert i den norske lovgivningen. Praksisen, som beskrevet i punkt 4.2, er dermed i gråsonen hva gjelder legalitetsprinsippet krav. Jeg skal i det videre ta for meg om det eksisterer hjemler som oppfyller legalitetsprinsippet krav, for aksjoner på skoler.

6.1 Politiets alminnelige handlefrihet

Kai Spurkland (2012) definerer den alminnelige handlefrihet som handlinger som ikke krever et rettslig grunnlag og som kan gjøres av enhver. Auglend (2004)³⁸ mener at så lenge politiet forholder seg til tiltak som enhver har rett til å utføre, kreves det ikke lovhjemmel etter legalitetsprinsippet for de handlinger som utføres. Det fremkommer av utvalget i NOU 2004:6 at rammen for politiets alminnelige handlefrihet er usikker. Den kan likevel ikke gå på akkord med Norges forpliktelser til EMK. Eksempelvis vil politiet være innenfor den alminnelige handlefrihetens rammer dersom de patruljerer i et område med stor narkotikavirksomhet. Spørsmålet er hvordan handlefriheten stiller seg ved bruk av narkotikahund under patruljering i samme område.

I utgangspunktet kan politiet patruljere i det samme området med hund uten lovhjemmel. Politimetodeutvalget (NOU 2004:6) uttalte at det er av liten betydning om det betraktes som forebygging eller etterforskning, så lenge politiet opptrer i kraft av den alminnelige

---

³⁷ Auglend, Mæland & Røsandhaug (2011) s. 408

³⁸ Auglend, Mæland & Røsandhaug (2004)

handlefriheten. Poenget er at dersom politiet ikke aktivt leder oppmerksomheten til hunden mot enkeltindivider, vil hunden være likestilt med politiets handlefrihet til å observere, jf. NOU 2004:6 punkt 7.2.3.3.

6.2 Inngrep etter straffeprosessloven

Ifølge straffeprosessloven § 224 så kan politiet iverksette etterforskning dersom det er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger et straffbart forhold. Dette kan være i form av anmeldelse eller andre situasjoner hvor politiet vurderer at det burde iverksettes etterforskning. Dersom politiet får en henvendelse fra skolen om at en elev tydelig har ruset seg, kan politiet iverksette etterforskning. Ved en videre undersøkelse i form av kommunikasjon med eleven, kan det dannes et grunnlag for ransakelse av eleven.

Denne typen ransakelse reguleres i straffeprosessloven § 195. For å utløse dette tvangsmiddelet må det ofte foreligge flere tegn som styrker politiets mistanke om at det er begått et straffbart forhold. Det er oppstilt et materielt og generelt vilkår om at det kreves «skjellig grunn til mistanke» om at det har blitt begått en handling som kan medføre frihetsstraff. Det fremkommer av rettspraksis at skjellig grunn til mistanke krever over 50 % sannsynlighet for at handlingen har blitt begått.³⁹

For at slik ransakelse kan bli utført kreves det at et materielt, spesielt vilkår, er oppfylt. Eksempelvis vilkåret «grunn til å anta» at det kan oppdages bevis eller ting som kan beslaglegges, jf. straffeprosessloven § 195. Fredriksen (2011)⁴⁰ beskriver at det må være «*en viss grad av sannsynlighet*» for at dette oppnås. Ifølge straffeprosessloven § 196 kan denne type ransakelse også gjennomføres på personer som ikke er strafferettslig tilregnelig. Ungdom under 15 år er ikke å anse som strafferettslig tilregnelig ettersom de er under den straffbare aldergrensen. Dette er relevant ettersom ungdomsskoler har elever under 15 år.

Straffeprosessloven §§ 197 og 198 regulerer de formelle kravene som må være oppfylt for at en personransaking kan bli gjennomført. Som hovedregel er det retten som skal ta beslutning om personransaking kan gjennomføres. Dersom det er «fare ved opphold» kan påtalemyndigheten gi beslutning. Fare ved opphold betyr at formålet med ransakelse forspilles i påvente av beslutning fra retten. Den enkelte polititjenestemann kan foreta ransakelsen uten beslutning fra retten og påtalemyndigheten, dersom det foreligger «ferske

---

³⁹ Norsk Retstidende 1993 s. 1302

⁴⁰ Steinar Fredriksen (2011) s. 188

spor» eller mistenkte er tatt på «fersk gjerning». Jeg avgrenser fra å utdype om denne problematikken.

Det fremkommer i straffeprosesslovens § 170a at ransakelsen som skal gjennomføres krever tilstrekkelig grunn samt at det etter sakens art og forholdene ellers er forholdsmessig. Paragrafen kan ses i sammenheng med politilovens § 6 som omhandler det tilsvarende i tilknytning til utførelse av inngrep etter politiloven.

Formålet bak å ta for meg disse hjemlene er å synliggjøre politiets mulighet til å ransake den enkelte elev. De nevnte kravene må være oppfylt. Det kan likevel oppstå utfordringer når hele klassen blir utsatt for et felles søk med narkotikahund.

7. Grunn til kritikk mot å bruke narkotikahund på skolen?

Elevorganisasjonen, ledet av advokat Jon Wessel-Aas, har vært kritisk til politiets forebyggende bruk av narkotikahund på skolene. Særlig mot bruken av narkotikahund i klasserommet når elevene må være tilstede.⁴¹ Wessel-Aas mener at det har blitt begått brudd på menneskerettighetene, jf. EMK art. 8 nr. 1 og legalitetsprinsippet. Han peker på at slike undersøkelser bidrar til å krenke og mistenkeliggjøre elever.

Det fremkommer i samarbeidsavtalen (nevnt i punkt 4.1), at formålet er å sikre elevenes rett til et fysisk og psykososialt miljø som fremmer læring, trivsel og helse, jf. opplæringslova § 9 A-2. Et mål etter avtalen er å tydeliggjøre politiets og skolens holdninger mot narkotika, samt bevisstgjøring av risiko og konsekvenser ved narkotikabruk. Baktanken er at aksjonene skal ha en avskrekkende effekt. Dette bærer preg av ren kriminalitetsbekjempende virksomhet. Leder i Elevorganisasjonen, Liv Andrea Holm Eide, sammen med Jon Wessel-Aas mener aksjonene var i strid med elevenes rett til gode læringsforhold.⁴² Dette kan ses i sammenheng med aksjonen som ble utført i «Vestby-saken».

I det som blir omtalt som «Vestby-saken», måtte elever ved en skole i Follo sitte stille med hendene på pulten, mens politiet utførte søk på sekkene med en narkotikahund. Saken er omtalt av Tor-Geir Myhrer i en artikkel i «Tidsskrift for strafferett 2001»⁴³. Før søket startet kunne allergikere eller de som var redde for hund forlate rommet. Det var også sagt at søket ikke skulle rette seg mot elever som var i klasserommet. Dersom hunden derimot markerte på

---

⁴¹ Se adv. Jon Wessel-Aas sin blogg <http://www.uhuru.biz/?p=1293>

⁴² Se https://www.idunn.no/rusos/2013/04/elever_mot_staten

⁴³ Tidsskrift for strafferett 2001 s. 102-136 - (TFST-2001-102). Publiseringen er gjengitt på lovdata; https://lovdata.no/pro/#document/JUS/myhrer-tg-2001-02/KAPITTEL_3-2-1

en sekk, ble den aktuelle eleven ransaket etter straffeprosessloven § 195, jf. § 198, 1. ledd nr. 2.

Denne saken ble i ettertid behandlet som klagesak av Riksadvokaten. Riksadvokaten skulle se nærmere på om politiet kunne foreta undersøkelsene, ut fra det han mente var hjemmelsgrunnlaget. Politiet mente at dette var forebyggende arbeid, men Riksadvokaten konkluderte med at undersøkelsene som ble foretatt var i etterforskningsøyemed.

Undersøkelsene som ble foretatt av sekkene til elevene, regnes om personransaking, jf. straffeprosessloven § 195, 1. ledd. Som tidligere nevnt kreves det skjellig grunn til mistanke før ransakelse. Kravet var ikke oppfylt. Samtidig peker Riksadvokaten på at elementer av tvang var fremtredende. Det skal likevel nevnes at Riksadvokaten bemerket at undersøkelsene hadde et viktig forebyggende formål. Dette til tross for at politiet ikke hadde hjemmelsgrunnlag til å utføre ransakelse på elevenes sekker, der formålet var å se etter narkotika. Kritikken rettet mot politiet ved gjennomføring av en slik aksjon, kan sies å være berettiget. Riksadvokaten nevner likevel at Vestby-saken hadde vært gjennomført på lovlig vis dersom elevene selv samtykket til politiets aksjon. På bakgrunn av dette, så har politiet i Oslo utarbeidet en modell som i dag blir praktisert flere steder.⁴⁴

8. Samtykke – en reel mulighet til å velge selv?

Riksadvokaten mente at politiet kunne ha gjennomført skoleaksjonen i «Vestby saken» på lovlig vis, dersom elevene hadde samtykket til det på forhånd. Spørsmålet er om det foreligger en mulighet for at samtykke fra elevene kan fritta politiet fra å forholde seg til de oppstilte kravene for ransakelse.

I følge Auglend m.fl.⁴⁵ er det vanskelig å gi et generelt svar på hva som ligger i samtykkets betydning i straffeprosessloven. Avhengig av hva samtykket fritar politiet for, må samtykket i visse tilfeller tillegges en betydning, mens det i andre situasjoner ikke er rom for dette. Dersom samtykket fritar politiet fra materielle vilkår, som skjellig grunn, kan dette stå i en ulik posisjon enn de formelle vilkår, som å innhente beslutning fra påtalemyndigheten eller retten. Videre skriver Auglend. M.fl. at et samtykke burde komme fra mistenkte på eget initiativ og ikke politiet. Dersom personen ønsker å bli ransaket, klarer ransakelse de mistanker som eventuelt er rettet mot vedkommende.

---

⁴⁴ Se vedlegg 1

⁴⁵ Auglend, Mæland & Røsandhaug (2011) s. 642

Et samtykke må også vurderes i tilknytning til hvor «frivillig» et samtykke faktisk er. Dersom to uniformerte tjenestepersoner ber om samtykke fra en mistenkt til ransakelse, kan vedkommende føle seg presset til å gi samtykke. Dersom vedkommende ikke samtykker, vil mistanken til tjenestepersonene kunne styrkes. Det foreligger dermed etiske dilemmaer ved å be om samtykke, ettersom det kan få dem til å føle at de i realiteten ikke har et valg.

Barn og unge er sannsynligvis ikke særlig godt kjent med egne rettigheter. Et scenario som beskrevet over, kan derfor fremstå mer skremmende for dem enn for voksne. Muligheten til å nekte å gi samtykke, vil for ungdommer reelt kunne være vanskeligere enn for voksne. Det er dermed enklere for en tjenesteperson å misbruke tilegnet makt i denne situasjonen. Fredriksen⁴⁶ skriver: «*det rettsvern loven etablerer gjennom å presisere vilkårene for inngrepet (f.eks. skjellig grunn til mistanke), ville bli lite effektivt om et samtykke skulle gjøre lov hjemmel overflødig*». I NOU 2004: 6⁴⁷ blir samtykke som hjemmelsgrunnlag også drøftet;

«Etter utvalgets oppfatning må samtykke i noen grad kunne tjene som hjemmelsgrunnlag for forebyggende tiltak. Forebyggende metoder er i liten utstrekning lovregulert, og det er også andre hensyn som gjør seg gjeldende når politiets formål er å forebygge kriminalitet. (...) Skal samtykke kunne danne grunnlag for forebyggende metoder, må det likevel stilles strenge krav til samtykket. Samtykke må gis av den som utsettes for inngrepet. En rektor kan for eksempel ikke gi tillatelse til at politiet ransaker elevenes sekker med hjelp av narkotikahunder».

Samtykke må gis av eleven personlig samt at samtykke må oppfattes reelt. Det må ikke foreligge press rundt samtykke fra noen parter. Dette innebærer at eleven må ha forstått hva et samtykke gjelder og innebærer. I dette tilfellet vil det være tale om politiets aksjon med narkotikahund og betydningen av dette.

9. Tjenestehund utenfor politiet

Hovedfokuset mitt så langt har vært politiets innsats ved bruk av narkotikahund.

Narkotikahund blir imidlertid også brukt av andre offentlige myndigheter. Det fremkommer av straffegjennomføringsloven⁴⁸ § 27 at kriminalomsorgen kan undersøke gjenstander og personer på fengselsområdet, ved bruk av hund. For å kunne avdekke innsmugling av narkotika inn til fengslene på en mer effektiv måte, ble det i lovens forarbeider (ot.prp. nr. 5,

---

⁴⁶ Fredriksen (2011) s. 155

⁴⁷ NOU 2004:6 s. 48. Gjengitt fra; <https://lovdata.no/pro/#document/NOU/forarbeid/nou-2004-6>

⁴⁸ Lov 18. mai 2001 nr. 21 om straffegjennomføring (straffegjennomføringsloven)

2000-2001) lagt til grunn at bruk av hund måtte implementeres i den allerede etablerte adgangen til å foreta vilkårlig kroppsvisitasjon.

Narkotikahund blir brukt på flyplasser med utenriks trafikk. Tollvesenet kan foreta rutinemessige undersøkelser med hund i medhold av tolloven ⁴⁹ § 13-1 første ledd bokstav e) jf. tollforskriften ⁵⁰ § 13-1-1. Lovgiver har på dette området innsett effektiviteten ved bruk av hund.

Et potensielt forslag kan være at lovgiver implementerer en tilsvarende bestemmelse i opplæringsloven. Dette vil åpne for at politiet enklere kan foreta hundesøk på skoler. Elever som takker ja til studieplass, samtykker også til å delta i søk utført av politiet. På denne måten vil politiet få en lovfestet fullmakt, i motsetning til at hundesøk er basert på alminnelig handlefrihet. I lys av dette kan det imidlertid stilles spørsmål om et slikt samtykke reelt sett er frivillig.

10. Avslutning

Regelverket er utydelig og det foreligger utvilsomt et behov for klarere regulering for bruk av narkotikasøk med hund i skolen. På et overordnet plan er det forebyggende arbeidet mot narkotika på skoler hjemlet i politiinstruksen og opplæringsloven. Det er imidlertid ingen klar lovhjemmel å ta utgangspunkt i. Problemet med å ikke ha en klar lovhjemmel er at relevant regelverk for problemstillingen, kan tolkes ulikt ut ifra hvem som vurderer saken. Det finnes særlig to vanlige, ulike oppfatninger. En oppfatning er at forebyggende aksjoner på skoler omfattes av politiets alminnelige handlefrihet. En annen oppfatning er at aksjonene foregår som ransakelse, hvilket krever hjemmel i lov.

Dagens praksis med hundesøk på skoler syntes ikke å stride med EMK og EMD. Særlig når praksisen bygger på et reelt samtykke og forhåndsvarsling. Kritikken mot politiets forebyggende arbeid med bruk av narkotikahund på skoler, i lys av dagens praksis, er etter mitt syn uberettiget. Å forebygge narkotika er en av statens handleplikter. Likevel må hensynet mellom politiets plikt til å forebygge kriminalitet og skolens plikt til å sikre elevenes rett til et godt skolemiljø, vurderes mot den belastningen som et hundesøk med narkotikahund kan påføre elevene. Hensynene må stå i et rimelig forhold til hverandre.

---

⁴⁹ Lov 21. des 2007 nr. 119 om toll og vareførsel (tolloven)

⁵⁰ Forskrift 17. des 2008 nr. 1502 til lov om toll og vareførsel (tollforskriften)

Etter dette kan politiet bruke narkotikahund til områdesøk og patruljegang for å forebygge narkotikabruk på skoler, så lenge politiet holder seg innenfor gjeldende retningslinjer. Personsøk vil derimot ikke kunne brukes som et forebyggende verktøy, ettersom dette er særlig inngripende i elevenes sfære og privatliv.

I tilknytning til aksjonen jeg skrev om innledningsvis, som jeg var med på i praksisåret, kan jeg etter dette fastslå at det ikke var tale om en forebyggende aksjon. Vi hadde på forhånd innhentet informasjon om hvem som solgte og brukte narkotika, samt at vi hadde kunnskap om at elevene oppholdt seg på det konkrete stedet utenfor skolen. Da vi stanset elevene hadde vi skjellig grunn til mistanke om et straffbart forhold. Dermed kunne hunden foreta personsøk som videre førte til personransakelse av elevene. Det var følgelig tale om etterforskning rettet mot enkeltpersoner og ikke et generelt forebyggende arbeid mot narkotikabruk i skolemiljøet.

11. Litteraturliste

Bøker

Auglend, R. L., Mæland, H. J. & Røsandhaug, K. (2004). Politirett. 2.utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Auglend, R. L., Mæland, H. J. & Røsandhaug, K. (2011). Politirett. 2. utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Fredriksen, S. (2011). Innføring i straffeprosess. (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Lover:

Kongeriket Noregs 17. mai 1814 Grunnlov (Grunnloven).

Lov 4. november 1950 Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK)

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

FNs 20. november 1989 barnekonvensjon, ratifisert av Norge 8. januar 1991

Alminnelig 22. juni 1990 tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen)

Lov 4. desember 1992 nr. 132 om legemidler m.v. (legemiddeloven)

Lov 4. august 1995, nr. 53 om politiet (politiloven)

Lov 17. juli 1998 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa av (opplæringslova)

Lov 21. mai 1999 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Lov 19. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff m.v (straffegjennomføringsloven)

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)

Forarbeider

Ot.prp. nr. 22 (1994-1995) Om lov om politiet (politiloven)

Ot.prp. nr. 5, (2000-2001) Om lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)

NOU 2004: 6, *Mellom effektivitet og personvern*. Politimetoder i forebyggende øyemed
<https://lovdata.no/pro/#document/NOU/forarbeid/nou-2004-6> (Hentet fra Lovdata 10. Mars 2019)

NOU 2009: 12, *Et ansvarlig politi*. Åpenhet, kontroll og læring. (Hentet fra Lovdata 7. Mars 2019.) <https://lovdata.no/pro/#document/NOU/forarbeid/nou-2009-12>

Forskrift om narkotika av 14. februar 2013 (narkotikaforskriften).

Internettider

<https://www.aftenposten.no/norge/i/qL1pL/Staten-domt---kvinne-fikk-ikke-nok-beskyttelse-mot-voldsmann> (Lest: 16. Februar 2019)

<https://www.hunden.no/nyheter/vis/8582/redirected> (Lest: 10 Mars 2019)

https://www.idunn.no/rusos/2013/04/elever_mot_staten (Lest: 12. Februar 2019)

<https://www.nrk.no/hordaland/narkoaksjon-mot-skoler-i-bergen-1.11549306> (Lest: 21. Desember 2018.)

<https://www.ssb.no/lovbrudda> (Lest: 17. Desember 2018.)

<http://www.uhuru.biz/?p=1293> (Lest: 13. Januar 2019)

Dommer

EMD 25. november 1994 Stjerna mot Finland (avsnitt 38)

Norsk Retstidende (1993) s. 1302

Norsk Retstidende (2013) s. 588

Andre kilder

Bertelsen, Tor Ehlers, EMK – Kommentarer til bestemmelsene om individets rettigheter og frihet (Oslo 2011). (42 sider)

Norsk Retstidende (1993) s. 1302

Norsk Retstidende (2013) s. 588

NOVA (2017). *Ungdata. Nasjonale resultater 2017*. NOVA rapport 10/17. Oslo: NOVA.
<http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2017/Ungdata-2017> (Hentet fra hioa.no 7. Mars 2019.)

Politidirektoratet, Politiets bekjempelse av narkotikakriminalitet i perioden 2011 til 2015, Oslo: Politidirektoratet. (Hentet fra politi.no 28 Februar 2019)
https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_1138.pdf

Riksadvokaten. (2018). *Riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv*. (RA-2018-1). Hentet fra <https://lovdata.no/pro/#document/RA/avgjorelse/ra-2018-1>

Tor-Geir Myhrer (2001). Tidsskrift for strafferett s.102-136. Oslo: Gyldendal Akademisk. Hentet fra; https://lovdata.no/pro/#document/JUS/myhrer-tg-2001-02/KAPITTEL_1

Samarbeidsavtale mellom Akershus fylkeskommune og Follo politidistrikt

- avtalen gjelder narkotikaforebyggende arbeid i de videregående skolene i Akershus.

---

1. Formål

Opplæringslova § 9a-1

Alle elever i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring.

Som et ledd i arbeidet med å fremme elevenes rettigheter som nevnt over har Avdeling for videregående opplæring i Akershus Fylkeskommune (AVO) inngått denne avtalen med Follo politidistrikt.

Formålet med avtalen er å styrke det narkotikaforebyggende arbeidet i de videregående skolene i Follo gjennom et formalisert samarbeid mellom Follo politidistrikt og AVO. Gjennom avtalen tas det sikte på å forebygge bruk av rusmidler og bidra til at barn og unge får rusmiddelfrie oppvekstmiljøer.

2. Varighet

Avtalen gjelder for perioden 1.februar 2015 til og med 31. desember 2018.
Avtalen kan reforhandles med en måneds varsel.

3. Retningslinjer for det narkotikaforebyggende arbeidet i skolen

Skolens rolle innen rusforebyggende arbeid er presisert i St melding nr. 16 (1996-97) Narkotikapolitikken, i St.prp. nr. 58 (1997-1998) "Handlingsplan for redusert rusmiddelbruk" og i Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2006-2008.

Videre viser opplæringslovens § 9a til at elever skal ha et helsefremmende skolemiljø. Forskrift til ordensreglementet for de videregående skolene i Akershus understreker at skolene skal være rusfrie arenaer.

Sentrale mål og retningslinjer for skolens rusmiddelforebyggende arbeid er beskrevet gjennom kompetansemål i Læreplanverket (LK06).

Politiinstruksen § 15-1 pålegger politiet "å innlede et nært samarbeid med skole- og sosialmyndigheter og snarest underrette disse om forhold av antatt interesse for deres virksomhet". Politiets forebyggende arbeid knyttet til narkotika er blant annet omtalt i Politidirektoratets rapport "Politiets bekjempelse av narkotikakriminalitet i perioden 2011-2015".

4. AVO og Politiets ansvar

- AVO og politiet oppnevner kontaktperson(er) som skal ivareta samarbeidet mellom etatene.
- Politiet holder oversikt over skoler som har hatt forebyggende innsats og markeringer, og eventuelle funn ved disse. Oversikten kan fremvises på forespørsel.
- Ved skoleårets slutt sender politiet v/kontaktperson i det enkelte distrikt en oversikt over aktiviteten til kontaktpersonen i AVO.
- Fylkesdirektøren for videregående opplæring og politiet skal gjennom årlige møter gjennomgå aktivitetsrapportene og holde hverandre informert om aktuelle planer og aktiviteter innenfor feltet.

5. Særskilte innsatser for perioden 2015-2018

Styrke og videreutvikle rusmiddelforebyggende tiltak i videregående skole i Follo med minst et årlig forebyggende besøk.

- Formålet:
  - Tydeliggjøre skolens og politiets holdninger mot narkotika,
  - Øke bevisstheten rundt konsekvensene ved bruk av narkotika
  - Få elevene til å forstå at bruk alltid er forbundet med risiko
  - Sikre et likeverdig forebyggende arbeid, og likebehandling ved de videregående skolene i fylket
- Gjennomføring:

Politiet har ansvaret for at innsatsen holdes innenfor rammen av lovverket.

  - Det er utarbeidet en rutine for planlegging og gjennomføring av innsats på den enkelte skole. Rutinen ligger som eget vedlegg til avtalen.

6. Oppsigelse og rettigheter

Begge parter kan si opp avtalen med en måneds varsel. Materiell som utarbeides av partene er deres eiendom mht copyright og rettigheter. Partene kan fritt disponere materiellet til formål som ikke er i strid med organisasjonenes interesser.

7. Taushetsplikt

Dersom partene i forbindelse med utførelsen av innsatsen får kjennskap til planer, forretningsforhold eller annen informasjon, skal slik informasjon behandles konfidensielt med mindre det foreligger skriftlig avtale om det motsatte.

Follo, den / 2015

Oslo, den / 2015

Arne Jørgen Olafsen
Politimester
Follo politidistrikt

John Arve Eide
konstituert fylkesdirektør
Akershus fylkeskommune

Denne avtalen er skrevet i to eksemplarer som er fordelt med et eksemplar til hver av partene.

Vedlegg til avtalen:

Rutiner for planlegging og gjennomføring av innsats på den enkelte skole

Hver innsats planlegges i samarbeid mellom skolen og lokalt politi. Politiet er ansvarlig for å påse at man hele tiden opererer innenfor de rettslige rammer for slike innsatser. Narkotikahund og hundeførere kommer inn som en del av et større forebyggende arbeid avtalt av politiet og skolen.

Rutiner for skolen

Den videregående skolen skal minst en gang pr. år etterspørre forebyggende skoleinnsatser hos sitt lokale politi.

Det forutsettes at skolen, gjerne sammen med lokalt politi, informerer om forebyggende innsatsen ved skolen på første foreldremøte om høsten.

Informasjon om «Forebyggende samarbeid med politiet» legges ut på skolenes hjemmeside.

Det skal informeres om følgende:

- Det gjøres kjent at skolens fellesområder herunder skolegårder, kantine, korridorer, fellestoiletter og andre åpne områder er offentlige og vil kunne bli gjennomløst med narkotikahund. I tillegg får elever og lærere vite at politiets narkotikahunder flere ganger i løpet av skoleåret vil kunne avlegge disse områdene besøk, gjerne uanmeldt, med skolens godkjenning. Dette er et viktig forebyggende tiltak for å bidra til at elevene avholder seg fra å gjemme narkotika på skolen.
- Elevene og foresatte orienteres om at forebygging er en sentral politioppgave, og at dette er en del av den samlede innsatsen politiet og ledelsen ved skolen gjør for å forebygge narkotikaovertrедelser.
- En forebyggende narkotikainnsats innebærer at politiet avlegger skolen et besøk.

Skolen må ha tilgjengelig et rom som politiet kan bruke til samtaler med elever ved behov.

Ved markering fra narkotikahund

Dersom politiet på bakgrunn av hundens markering finner at det foreligger konkret mistanke om oppbevaring av narkotika, må politiet ta stilling til om det er grunnlag for å ransake eleven. Det dreier seg da ikke lenger om en forebyggende innsats, men det ransakes som et hjelpemiddel for å sikre spor i en pågående politietterforskning mot eleven.

a)

Dersom forebyggende narkotikainnsatser medfører at narkotikaovertrедelser hos elevene blir avdekket, er det flere ting politiet kan foreta seg.

- Anmeldelse
- Pågrepelse med påfølgende transport til politistasjon / politihuset.
- Urinprøvetaking. evt. annen sikring av biologisk bevismateriale.
- Avhør (med foreldre til stede hvis eleven er under 18 år)
- Bekymringsmelding til barnevernet (under 18 år)
- Bekymringsamtaler hos politiet med eleven og foresatte hvis eleven er under 18 år. (Kan også gjøres med eller uten foreldre hvis eleven er over 18 år og samtykker).

b)
Dersom forebyggende narkotikainnsatser medfører at narkotikaovertrædelser hos elevene blir avdekket kan skolen bruke sine sanksjonsmuligheter. jf. forskrift til ordensreglementet som gjelder for de videregående skolene i Akershus fylkeskommune.